

abonegar «renyir, remorar a algú» com a mot del Maestrat i València; però s'usa pertot en el País, a Monòver³ i fins en el valencià central i tradicional:⁴ «*Rondalla de Rondalles*: el greu Mayans, ja septuagenari, *bonegà* llavors Galiana pel seu 'poco seso' en publicar tal frivolitat» (SGuarner, *Els Val. i la Ll.*, Ss. xvi-xviii, 113, 113); *bonegada*, *bonegador*; *bunegar* (Alcoi); *bunegó* 'repreusió' (ib., *DAG.*). Cal admetre, però, que tot essent derivat de *bonir* hi contribuiria la influència o una completa superposició amb el mot judeo-romànic *abonig(u)ar* 'fer bé o millorar' provinent de BONIFICARE, que si en judeocastellà apareix en la Bíblia del S. xvi (BRAE III, 70) en les fonts judeocatalanes tenim ja en el ms. Bodley, del S. xv, un cop *abonigar* i dos cops *aboniguar* (Blondheim, *Rom.* XLIX, 31). *Bonent* 'brunzent, remorós' (fi S. xiv, Eiximenis, *DAG.*, *AlcM*).

Entrebonir 'murmurar uns amb altres' [S. xiv, doc. mall. de 1396, *AlcM*; Muntaner:] «com los almugàvers foren entrats en Messina --- les gents de Messina qui-ls veeren tan mal enrobats --- digueren --- Què gent és aquesta que van nuus e despullats --- no-ns en cal gran compte fer; e si aytals són aquells del rey d'Aragón, tot atretal---. Els almugàvers, qui ho oïren *entrebonir*, dixeren: ---Vuy serà que-us mostrarem qui som» (§ 64, Casac. I, 124.30).

¹ «Al vespre féu a modo d'un terratrèmol que mai deixava lo *boniró* i diuen que va eixir de la mar lo gran vent», relat referent a Corcó, 1644 (Abadal, *Misc. Fontserè*, 1960, p. 26), forma potser contaminada o no ben copiada. — ² En aquest sentit secundari; altres vegades en el seu antecedent immediat 'brogit d'una massa de gent': «la portentosa immersió en aquella encantada arna de pedra, tempestejada pel terratrèmol i la *bunior* de la multitud», *Silèn*, cap. vii, p. 104. — ³ «¿No te dóna vergonya, emborrachà-te? — Me fa por per la dona, que me *bonega*, que en ma casa la que mana és ella», *Canyissas*, 51. — ⁴ JGiner i March el 1935 deia, és veritat, que l'havia sentit a Alacant, recordant la frase «el jutge ba *abonegar* l'acusat perquè parlava en valencià», subratllant que és mot excel·lent i correctíssim (*Acció*, 13-vii-35).

BONÍTOL, peix semblant a la tonyina: nom comú amb el cast. *bonito*, oc. *bounito*, àr. algerià *būnīt*, *būlīhūn*; es troba primerament en català i sobretot a les nostres terres del Migjorn; d'origen incert però és probable que sigui una forma mossàrab, del grec *πηλαμύς*, *-ύδος* 'bonítol', possiblement de *bolmitol forma un poc arabitzada d'un diminutiu *PELAMY-*pūlus*, com sigui que el *bonítol* és un peix molt menys gros i poderós que la tonyina. □ 1.ª doc.: 1313.

Així en una llista de pesca venuda a Balaguer, junt amb altres peixos, en particular el *bissol* (*BABL* XII, 422); «liura de *bonítols*, 1 sou, 11 drs.» en un doc. de Pollença (*AlcM*), i en un altre dels anys 1361-65 també mallorquí, *BSAL* VII, 120a; «bogues, lucrnes, oongres, qui no sien de tall, emperador --- galls, gallines, espet, morenes, *bonítols*, e de lussos», St. Celoni

a. 1370 (*BABL* XII, 147); «la lliura --- de bisos, de galls, de gallines, de espet, de morenes, de *bonítols* e de peix semblant, sia venuda 7 diners e no més» en un Ban de Barcelona dels anys 1365-72 (*DBal.*); «*bonítol*: thunnus» en el *Liber Eleg.* del valencià Joan Esteve, a. 1472 (c4r1); «*bonítol*: amia» en el també valencià OPou, *TbPu.*, a. 1575, p. 64. També en el S. xv, en el *Flos Medicinæ* de la Bibl. Univ. de Barcelona, es troba *bronítol* (*AlcM*) amb una *r* segurament afegida per repercussió.

Passem a les formes modernes. La forma amb *-l* és la que avui segueix essent més genuïna i fins la més viva per tot el domini lingüístic: *bonítol* en la llista de peix de Dénia publ. pel canonge Chabàs a *El Archivo* II, 153; anoto *bunítol* amb *-l* ben neta pel Nord fins a Roses (1964). A tot el perímetre de Mallorca m'expliquen que els pesquen calant solta (espècie de xarxa) en les cales, per agafar-hi *bonítols* i *mèlvres* (un altre peix teleosti d'aqueixa grandària, com els bíssols, *l'Auxis bisus*); els pescadors que freqüentem Cabrera em mostraven una *solta bonítolera* (1968) i a ells mateixos els vaig sentir, als uns, *bunítols*, a d'altres *bonítols*; igual ho deien al Port d'Andratx els que pesquen al Marmassem; només a Felanitx em va semblar sentir *bonito*.

En redactar el DCEJ ja fa 30 anys, sense gaire informació directa, i guiant-me pels pocs estudis de què es disposava, per part de gent poc coneixedora, arribava a conclusions diferents, que reproduiré, perquè completen, per a les altres llengües, la informació catalana directa, després recollida:

«Oc. *bounito* f., *bounitoun*,¹ fr. *bonite* f., fr. med. *boniton* (rar, S. xvi), it. antic. *bonita* (1520), *bonitto* (1582), ingl. *bonito* (h. 1585).² Segurament todas estas formas son tomadas del cast., pues no se halla otra etimología razonable que el adj. *bonito*, aplicado quizá por el color dorado de los ojos y plateado del vientre, que según *DAut.*³ caracteriza el bonito. Aun las formas catalana y occitana, documentadas desde antes que la cast. [1505, *Palc.*]⁴ se hallarán en este caso. La adaptación de la terminación castellana *-o* como *-ol* en catalán es normal, y a su vez el cat. *bonítol*, extendiéndose al territorio castellano, pudo engendrar la variante *bonítalo*, usada por Fco. Díaz en 1588. Vid. Schuchardt, *Litbl.* XLI, 340; Simonet, s. v. *bonith*; Dalgado, s. v.; FEW I, 434a y n. 5.»

Les flaques d'aquesta etimologia en gran part salten a la vista. La ultracorrecció catalana *-ol* < *-o* (*bàndol*) que sempre sol ser recent, en aquest mot estaria ja generalitzada des de cap a 1300 i la forma *bonítalo*, *bonítal*, *bonítel*, evidentment la més antiga, sortiria d'aquesta ultracorrecció, i des del català s'hauria propagat al castellà, tot i que aquesta llengua seria la font del mot català. L'explicació semàntica és debilíssima, i contrària a l'experiència que els pescadors i peixaters es mostren indiferents, en llurs denominacions, a les consideracions estètiques. Un adjectiu solament usat en una part del domini castellà, s'hauria estès pertot arreu, partint d'una llengua que en aquell temps tenia ben poc contacte amb coses marines. Si-